

Володимир БОЙКО, Чернігів

Віктор Мироненко — провідний науковий співробітник Інституту Європи Російської академії наук, керівник Центру українських досліджень, головний редактор журналу «Современная Европа», радник першого й останнього президента СРСР Михайла Горбачова — на початку липня провів круглий стіл у Чернігівському центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, присвячений деяким проблемам сучасних українсько-російських досліджень. Незважаючи на доволі скромну попередню інформаційну підготовку та обмаль часу для організації, несподівано зібралася досить поважна аудиторія — чоловік сорок чернігівських юристів, істориків, журналістів. Таким чином вони отримали можливість першими почути думки свого земляка — результат його п'ятирічних досліджень. Матеріали зустрічі вийдуть друком незабаром, а сьогодні пропонуємо вашій увазі окремі думки та оцінки, що пролунали під час бесіди.

Як стверджує дослідник, в російських наукових колах зріє розуміння того, що ухвалене Росією рішення про проголошення свого суверенітету стало тим пусковим гачком, наслідки якого ми ще повною мірою не відчули. Особисто він вважає його найбільш вагомим зовнішнім фактором, що привів до набуття Україною незалежності. Втім, сам факт історик виводить із внутрішньої еволюції розвитку українського суспільства. Для України — теза сама собою зрозуміла, виявляється, в Росії і досі є прихильники пошуків всіляких іноземних інтриг. Якщо колись йшлося про польську, австрійську, німецьку, то тепер — про американську.

Дивує інше: чому в українському інформаційному просторі, на наукових конференціях та семінарах найголосніше чути голос не виважених та сумлінних російських дослідників, а зовсім інших, добре розкручених персонажів? За словами Віктора Мироненка, реальних російських фахівців з України (істориків, політологів, економістів) небагато. Він особисто знає від п'ятнадцяти до тридцяти. Але їх в Україну не запрошують. З іншого боку, в Росії нема інститутів, які б займалися вивченням України. В результаті склалася абсурдна ситуація: українці та росіяни дуже мало знають одне про одного. Панує океан невігластва.

Наслідки такого стану справ тепер відчутно впливають й на міждержавні українсько-російські взаємини. «Я був би радий, аби російські політики ставилися до України, як нацистські керівники до Чехословаччини: парадоксально», — ледь не шокував присутніх доповідач. На його думку, російські керівники взагалі втрачають інтерес до України. Вони були б щасливі прокинутися вранці й побачити голе місце, по якому йде труба. В Росії нетерпимо великий прямий вплив економічних та комерційних структур на політику. Комерсанту краще продавати газ за \$130 чи за \$400? Саме це явище

промовець вважає проявом примітивізації українсько-російських взаємин, коли приватний, груповий чи політичний інтерес підміняє національний, а вирахування останнього — то вже алгебра, якою не володіють політики ні в Україні, ні в Росії.

Існують й інші прояви. Так, у Росії примудрилися не помітити, що помаранчева революція стала часом виходу на політичну арену нехай і доволі невизначеного, але середнього класу. Це призвело до низки помилок і до стрімкого, катастрофічного скорочення російського впливу в Україні. Наявність останнього співрозмовник схильний розглядати лише як взаємозалежність України від Росії і навпаки, яка необхідна обом країнам для формування нового економічного та суспільно-політичного ладу, модернізації. Це не надто розуміють сучасні російські керманічі (вони, на думку співрозмовника, взагалі не розуміють Україну), адже взаємовпливи не реалізуються автоматично, без волі і бажання людей, їхньої взаємодопомоги. Переважне ж використання жорстких засобів, а не м'якого впливу, призводить лише до результату, зворотного від того, що очікується.

До речі, круглий стіл став фактично апробацією нової роботи історика, що має назву «Російський вплив в роки IV— V українських республік (з 1991 по 2008 рр.)». Автор розглядає його в контексті сталості української державницької традиції, починаючи від Козаччини (перша республіка) через УНР та ЗУНР (друга республіка), УРСР (третья республіка) до президентської (четверта) і парламентської (п'ята). Вже наразившись на критику російських колег за таке розуміння минулого України, дослідник з інтересом чекає реакції українських істориків.

Одне з дискусійних тверджень автора — історично обумовлений український проект у первісному варіанті повністю себе вичерпав 1991 р. Україна здобула свій запізнілий державний суверенітет, вона визнана, в цьому сенсі їй ніщо не загрожує, крім її самої. Тому нині головне завдання — довести свою конкурентоспроможність на міжнародній арені. Але старими методами досягнути такого результату неможливо.

Учасники круглого столу поставили кілька запитань, що стосувалися висвітлення українських подій в Росії, охарактеризувавши наявну практику як інформаційну війну. За спостереженнями Віктора Мироненка, в Росії нині справжнє залякування «помаранчевою загрозою»: дня не минає, з ранку до вечора засоби масової інформації розповідають про жах, хаос, кошмар, що відбувається в Україні. Наявність реальної інформаційної кампанії відрізняє російську ситуацію від української (тут теж вистачає дивних висловлювань, пошуків «рук» і «ніг» Москви, але вони не носять системного характеру). Спрямована вона на внутрішнє споживання, адже Україна реально випереджає Росію щодо процесів демократизації (в останній вони зупинилися). Тож російська влада реально боїться українського прикладу: це ж не Прибалтика чи Грузія, тут нема психологічного бар'єру, так само, як у російській політичній системі не існує місця для «майданів». Тобто, на думку доповідача, йдеться не про українофобство як таке, скоріше про недолугу спробу зробити щеплення

власному суспільству, побудувати свого роду Китайську стіну від «помаранчевих». Дуже сумнівне прагнення на тлі бажання посилити свій вплив в Україні.

Дослідник категорично заперечив наявність ворожих настроїв у Росії стосовно українців (вони ні колись, ні тепер не сприймалися як іногородці — отже, нема підґрунтя), але визнав: існує небезпечна тенденція, коли політики схильні робити ґешефт на українофобії чи русофобії, сподіваючись на міцність, отже — й невразливість зв'язків народів. Це свого роду гра на запобігання кольоровим революціям. Між тим соціологія демонструє тривожні зрушення в Росії.

Серед важливих для Росії тем — можливе приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО. Для Віктора Мироненка — це не що інше, як спроба встановити результати холодної війни, адже її формально так ніхто ніяким документом не завершив. Дослідник вважає, що хоча політичний устрій сучасного світу дуже погано проглядається, Україна потенційно може стати його вагомим елементом. З розумінням сприймає він аргументи Віктора Ющенка — Україна повинна обрати систему колективної безпеки, тому що на нинішньому рівні озброєнь самотійно забезпечити її не може. Водночас, на думку московського українця, варто добре собі уявляти світові тенденції розвитку на найближчі 15—20 років, у тому числі й стосовно ЄС та НАТО перед тим, як приймати рішення.

Пролунала й деяка цікава фактична інформація. Група відомих російських та українських науковців за підтримки Леоніда Кучми, Михайла Горбачова, російських бізнесменів розпочали видання перекладів на російську мову перлин, що найбільше цінуються в українському дискурсі. Першими вийшли праці Івана Лисяка-Рудницького. Серед його перекладачів і колишній перший секретар ЦК ВЛКСМ та член ЦК КПРС Віктор Мироненко. Вже восени побачать світ твори Симона Петлюри, надалі — томи Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, В'ячеслава Липинського, Дмитра Донцова... А в лютому 2008 р., після численних спроб, Інститут Європи Російської академії наук ухвалив рішення про створення Центру українських досліджень. Він вже розпочав свою роботу і запрошує до співробітництва українських авторів.

Такою роботою ближчим часом опікуватиметься в Москві гість круглого столу. Завершуючи свій виступ, він зазначив: «Я хочу, в міру моїх скромних сил, допомогти пережити цей складний період, у тому числі і Росії, пройти його без зривів, катастроф, які, звичайно, матимуть дуже серйозні наслідки і для України».

№122, вівторок, 15 липня 2008